

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Aikuislukioliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä myös mahdollisuudesta osallistua lukiokoulutuksen hallitusohjelmakirjausten valmistelun seurantaryhmän työhön.

Yhdistyksemme pitää lakiesitysluonnoksessa esiteltyjä ehdotuksia lukiokoulutuksen kehittämisen kannalta tarpeellisina ja oikeasuuntaisina. Luonnoksen ehdotuksiin sisältyy joitakin haasteellisia esityksiä sekä tulkinnallisuuksia, jotka täsmentynevät valmistelun jatkuessa.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Lakiesitysluonnoksessa pyritään täsmentämään oppimisen tukea koskevia lukiolain säännöksiä ja myös yhtenäistämään hallitusohjelmaan sisältyvien kirjausten mukaisesti eri koulutusmuotojen oppimisen tuen määrittelyjä.

Aikuislukioliitto ry pitää hyvänä luonnoksessa esitettyä tavoitetta vahvistaa lukion oppimisen tukea ja näin lisätä lukiolaisten mahdollisuuksia päästä tarvitsemansa erityisopetuksen ja oppimisen tuen muotojen piiriin.

Opiskelijoiden tuen tarpeen selvä lisääntyminen ja moninaistuminen (Karvin keväällä 2024 toteuttama arviointi) on viime vuosina ollut nähtävissä erityisesti aikuislukioissa, joihin monet oppimisen ja jaksamisen vaikeuksista kärsivät nuoret aikuiset siirtyvät aiempien opintojensa keskeydyttyä. Valtaosan oppilaitostemme opiskelijoista voi katsoa nykyisin tarvitsevan erilaisia tuen muotoja.

Oppimisen tuesta ja opiskelijan oikeudesta erityisopetukseen säädettiin vuoden 2018 lukiolaissa mutta aikuislukioiden toimintakulttuurin keskeisenä osana on jo pitkään ollut matalan kynnyksen tuen tarjoaminen opiskelijoillemme ja uusien oppimisen tuen rakenteiden luominen sen varmistamiseksi, että oikeanlainen tuki voidaan kohdentaa sitä tarvitseville riittävän aikaisin ja siten ennaltaehkäistä ongelmien pahenemisen.

Oppimisen tuen rakenteiden vahvistamiseksi 2018 uudistuksessa tehdyt lakimuutokset ovat myös aikuislukioissa helpottaneet opiskelijoiden pääsyä tuen piiriin ja auttaneet oppilaitoksiamme kehittämään eri henkilöstöryhmien keskinäistä yhteistyötä tuen järjestämisessä. Pidämmekin lukiolain nykyisiä säännöksiä oppimisen tuesta ja erityisopetuksesta varsin toimivina.

Keskeisenä haasteena jatkossa oppimisen tuen ja erityisopetuksen kehittämisen osalta on työn riittävä resursoiminen. Opiskelijoiden jaksamisen ja elämänhallinnan heikennyttä erityisesti koronaepidemian kuluessa onkin ollut hyvin tervetullutta, että heille tarjottavan tuen ja erityisopetuksen vahvistamiseen on osoitettu hankerahoitusta ja että oppimisen tukeen huomioidaan yksikköhinnoissa lisärahoitusta vuodesta 2026 alkaen.

Aikuislukioliitto ry pitää nyt käsillä olevassa ehdotuksessa hyvänä sitä, että lakiin tehdään erillinen kirjaus opiskelijan oikeudesta tukiopetukseen. Samoin pidämme hyvänä, että ehdotuksessa selkeytetään erillisen säännöksen avulla tiedonsiirtoon liittyviä käytänteitä koulutuksen nivelvaiheessa. Näin voidaan helpottaa tuen tarpeiden arvioimista varsinkin opiskelijan siirtyessä eri järjestäjän tarjoamaan koulutukseen perusopetuksen jälkeen.

Sen sijaan yhdistyksemme ei kannata hallintopäätösten tekemistä erityisopetuksesta. Katsomme, että opiskelijan oikeusturvan kannalta tärkeintä on tuen tosiasiallinen toteutuminen ja että resurssi olisi järkevä kohdentaa mahdollisimman täysimääräisesti varsinaiseen erityisopettajien työhön. Hallinnollinen päätös erityisopetuksesta voitaisiin esim. tehdä vain päätöksen ollessa kielteinen tai opiskelijan tai hänen huoltajansa sitä pyytäessä.

Ehdotuksessa esitetään muutoksia erityisopetukseen.

Lukiolain 28 § on täsmennetty luonnoksessa siten, että säännös puhuu opiskelijan oikeudesta oppimisen tukeen. Kyseistä pykälää koskevassa säännöskohtaisessa perustelutekstissä todetaan, että ”osana oppimisen tukea voitaisiin antaa erityisopettajan antamaa tukea ja ohjausta. Tällainen oppimisen tuki olisi useimmiten riittävää niille opiskelijoille, joilla on esimerkiksi kapea-alaisia oppimisvaikeuksia, kuten lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia. Tästä erityisopettajan antamasta oppimisen tuesta ei tehtäisi erityisopetuksen päätöstä.”

Lukiolakiin ehdotetaan myös lisättäväksi uusi 28 a §, jossa säädettäisiin opiskelijan oikeudesta erityisopetukseen. Ehdotetun säännöksen sanamuodon mukaan ”Opiskelijalla on oikeus erityisopetukseen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi erityisopetusta lukion oppimäärän suorittamiseksi eikä 28 §:ssä tarkoitettu oppimisen tuki ole riittävää opiskelijan tuen tarve huomioiden.”

On vaikea arvioida, lisäävätkö ehdotetut säännösmuutokset opiskelijoiden mahdollisuuksia saada erityisopetusta, voivatko ne vaikeuttaa lukion oppimäärän suorittamisessa tarvittavan tarkoituksenmukaisen tuen järjestämistä tai mahdollisesti kaventaa opetushenkilöstön yhteistyötä erityisopetuksen ja oppimisen tuen järjestämisessä.

Osa lausunnonantajista on kommentoinut kriittisesti erityisopetusta koskevia säännösehdotuksia. Yhdistyksemme toivoo, että tulkinnallisuuksia täsmennetään siten, etteivät lukiolakiin tehtävät muutokset rajoita jatkossa opiskelijoiden pääsyä tuen piiriin.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Aikuislukioliitto ry pitää ns. pienten lukiokoulutuksen järjestäjien lisäksi ehdotettuja muutoksia ymmärrettävinä ja kannatettavina. On selvää, että nyt ehdotetuilla muutoksilla ei voida kovin paljon

vaikuttaa siihen, miten merkittävästi monien pienten koulutuksen järjestäjien toimintaedellytykset jatkossa heikkenevät tulevan väestörakennemuutoksen ja ikäluokkien pienenemisen vuoksi.

Kattavan valtakunnallisen lukioverkon säilyttäminen ja lukiokoulutuksen saavutettavuus eri osissa maata voidaan varmistaa vain lisäämällä koulutuksen järjestäjien keskinäistä paikallista yhteistyötä merkittävästi nykyisestä ja tarjoamalla yhä suurempi osa maamme lukiokoulutuksesta etämuodossa.

Aikuislukioiden tehtävänä on omalta osaltaan pyrkiä lisäämään lukioverkostomme toimintaedellytyksiä tarjoamalla muille koulutuksen järjestäjille laadukkaita, vuorovaikutteisia ja tehokkaita verkko-opetuksen, sähköisen ohjauksen ja oppimisen tuen palveluja.

Koulutuksen järjestäjien keskinäisen yhteistyön lisäämiseen kannustavia lakimuutoksia voidaan tehdä tulevissa rahoitusjärjestelmän uudistuksissa.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Aikuislukioliitto ry kannattaa lukiolakiin ja ylioppilastutkintolakiin ehdotettuja muutoksia, jotka mahdollistavat englanninkielisen lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon järjestämisen maassamme.

Uudistuksen voi katsoa parantavan merkittävästi niiden henkilöiden sivistyksellisiä oikeuksia, joiden kielitaito ei riitä lukiokoulutuksen suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä. Samoin mahdollisuuden suorittaa ylioppilastutkinto englanniksi voi katsoa turvaavan sellaisten kokelaiden asemaa, joilla on heikot edellytykset menestyä suomen- tai ruotsinkielisessä tutkinnossa. Uudistuksen voi nyt esitetyssä muodossa katsoa myös parantavan ilahduttavasti aikuisten lukiokoulutuksen oppimäärän mukaisesti opiskelevien maahanmuuttajien mahdollisuuksia edetä jatko-opintoihin omien edellytystensä mukaisesti.

Pidämme englanninkielisen lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon mahdollistamista kannatettavana myös siksi, että sen voi odottaa toimivan koulutettua ja haluttua kansainvälistä työvoimaa Suomeen houkuttavana tekijänä.

Yhdistyksemme katsoo, että ehdotetut säännökset rajaavat ajatellun kohderyhmän riittävän yksiselitteisesti, hallitusohjelman kirjaukset huomioiden.

Englanninkielisen koulutuksen järjestäminen olisi koulutuksen järjestäjille vapaaehtoinen tehtävä. Pidämme perusteltuna sitä, että viranomainen voi myöntää järjestämisluvan tähän koulutukseen sitä hakevalle koulutuksen järjestäjälle tarveperusteisesti.

Aikuislukioliitto ry pitää mm. kotoutumisen ja yhteiskuntaamme integroitumisen kannalta hyvänä sitä, että opetusta voitaisiin antaa englanninkielisessä lukiokoulutuksessa muullakin kielellä kuin englanniksi, jos se ei vaarantaisi opiskelijan mahdollisuutta seurata opetusta ja suorittaa oppimäärä ja ylioppilastutkinto.

Yhdistyksemme pitää hyvänä, että opiskelijavalinta englanninkieliseen lukiokoulutukseen tapahtuisi koulutuksen järjestäjän päättämien perusteiden ja harkinnanvaraisen haun perusteella.

Säännös antaisi koulutuksen järjestäjälle toimivallan päättää opiskelijaksi ottamisen kriteereistä englanninkieliseen lukiokoulutukseen siltä osin kuin niistä ei olisi opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa säädetty toisin.

Hyvä englannin kielen taito olisi luonnollisesti välttämätön edellytys näiden opintojen ja tutkinnon suorittamiseen. Hakijaa ei voitaisi ottaa opiskelijaksi, jos hänellä ei olisi riittäviä valmiuksia opetuskielen suulliseen ja kirjalliseen käyttämiseen ja ymmärtämiseen. Englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta edellytettäisiin lisäksi, että henkilöllä on merkittäviä haasteita suoriutua lukiokoulutuksesta suomen tai ruotsin kielellä.

Koulutuksen järjestäjän tulisi opiskelijaksi ottamisesta päätettäessä arvioida, täyttääkö hakija säännöksen edellytykset opiskelijaksi ottamiselle ja jättää valitsematta hakija, jos kielitaito tai muut edellytykset suoriutua lukiokoulutuksesta oppimäärän opetuskielellä eivät olisi riittävät.

Riittävä englannin kielen taitotaso englanninkieliseen lukiokoulutukseen hakeville olisi hyödyllistä määritellä yhdenmukaisesti ja valtakunnallisesti, esimerkiksi eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoarvioinnin avulla.

Eriyisen haasteellisena pidämme ehdotuksessa kohderyhmän kannalta kuitenkin sitä, että englanninkielisen ylioppilastutkinnon rakenteen edellytetään vastaavan kansalliskielillä suoritettavan tutkinnon rakennetta. Tämä tarkoittaa käytännössä äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen tasoisen S2/R2-kokeen suorittamista, mitä Aikuislukioliitto ry pitää liian vaativana tehtävänä ajatellen uudistuksen varsinaisena kohteena olevia opiskelijoita, ilman koulutuksen järjestäjiltä edellytettävää merkittävää lisäpanostusta S2/R2-opetuksen järjestämiseen.

Yhdistyksemme ei pidä mielekkäänä ajatusta siitä, että lähtökohtaisesti liian vaativa koe jouduttaisiin kompensoimaan suurelle osalle tästä opiskelijaryhmästä tutkinnon valmistumisen varmistamiseksi.

Ratkaisuna tähän ongelmaan voisi olla se, että englanninkieliseen tutkintoon kehitettäisiin uusi, toisella asteella alkava kansalliskielten oppimäärä. S2/R2-tutkintokoe voitaisiin järjestää kahden tasoisina kokeina, joista vaativampi olisi nykyisen kaltainen. Vaihtoehtoisesti, mikäli rakenteeseen ei tehtäisi muutoksia, uudistuksen toimeenpanoon kohdennettaisiin lisäresurssi S2/R2-opetuksen lisäämiseen lukio-opintojen aikana läpäisyedellytysten vahvistamiseksi.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Lakiesitysluonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi taito- ja taideaineiden kokeesta osana ylioppilastutkintoa. Yhden viidestä pakollisesta ylioppilaskokeesta voisi jatkossa suorittaa taito- ja taideaineen kokeella. Tämä koe olisi mahdollista suorittaa nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvissä pakollisissa taito- ja taideaineissa.

Kokelas voisi suorittaa yhden taito- ja taideaineen kokeen, jolla hän voisi korvata joko matematiikan, toisen kotimaisen kielen, vieraan kielen tai reaaliaineen kokeen.

Ylioppilastutkintolautakunnan määräysten mukaisesti kokeissa voisi olla suullisia tehtäviä ja jatkossa myös valmistavia näyttöjä. Valmistavat näytöt suoritettaisiin ennen varsinaista koetta osana lukion oppimäärän mukaista opetusta. Jos kokelas uusisi kokeen, tulisi hänen uusien myös valmistava näyttö. Taito- ja taideaineiden koe olisi mahdollista suorittaa myös osana englanninkielistä ylioppilastutkintoa.

Aikuislukioliitto ry pitää ehdotettua esitystä kannatettavana. Taito- ja taideaineiden kokeen lisääminen ylioppilastutkintoon voi laajentaa kokelaiden mahdollisuuksia osoittaa lukion oppimäärään liittyvää osaamistaan.

Vaikka aikuisten lukiokoulutuksen oppimäärään ei sisälly pakollisia taito- ja taideaineiden opintoja, olisi myös aikuislukioiden opiskelijoilla ehdotuksen mukaan oikeus taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeeseen osallistumiseen edellytysten täyttyessä.

Esityksessä todetaan, että se ei lisäisi uusia opetusvelvoitteita koulutuksen järjestäjille, ja näin aikuisten lukiokoulutuksen järjestäjille ei syntyisi varsinaista velvollisuutta tarjota tämän oppimäärän mukaan opiskeleville kyseisten oppiaineiden opintoja.

Uudistusta toteutettaessa aikuisten lukiokoulutuksen järjestäjien voisi kuitenkin odottaa pyrkivän järjestämään opiskelijoilleen mahdollisuuden suorittaa ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (7 § 1 mom.) määritellyt kokeisiin osallistumiseen edellytettävät opinnot esim. sijaintikuntansa nuorisolukioissa. Monilla paikkakunnilla on lukuvuosittain kyse vain yksittäisistä aikuisopiskelijoista, eikä kyseisten opintojen tarjoaminen aikuislukioissa olisi tarkoituksenmukaista.

Vaihtoehtoisesti opiskelija voisi itse ilmoittautua aineopiskelijaksi suorittamaan näitä opintoja tai rehtori voisi arvioida edellytykset riittäviksi (7 § 2 mom.) esimerkiksi harrastuneisuuden perusteella.

Mikäli ehdotettu uudistus toteutetaan, tulisi kaikilla lukiokoulutuksen järjestäjien opiskelijoilla luonnollisesti olla yhdenvertaiset ja tosiasialliset mahdollisuudet saavuttaa tarvittava osaaminen. Tämä voi edellyttää koulutuksen järjestäjien välisen yhteistyön sekä myös kyseisten oppiaineiden verkko-opetustarjonnan kehittämistä.

Tarvittavien opintojen suorittamiseen nuorisolukioissa voisi kuitenkin liittyä käytännön ongelmia, jotka voisivat saattaa aikuisopiskelijat uudistuksen osalta epäyhdenvertaiseen asemaan: Aikuislukioissa opetus järjestetään pääosin iltaisin, eikä opiskelijoilla välttämättä olisi mahdollisuuksia suorittaa kyseisiä opintoja päivällä. Heidän mahdollittamisensa päivälukioiden kursseille ei välttämättä myöskään olisi ongelmatonta, lisäksi päivä- ja aikuislukioiden jakojärjestelmät usein poikkeavat toisistaan.

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Ei kommentteja

7. Muut kommentit

Ei kommentteja

Ronimus Mauri
Aikuislukoliitto ry (Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry)